

24.2.2022

Hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

VNS 6/2021 vp

Lausuntopyyntö: Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista

1. Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Suomen Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta lausua kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista.

Kaiken integrointityön tulee mahdollistaa se, että maahan muuttanut on kotoutumisessaan aktiivinen toimija. Kotoutumispalveluiden kautta tulisi kyetä ohjaamaan ihmisiä koulutukseen, kursseille, harjoitteluun, työntekoon tai kohti yrittäjyyttä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää kotoutumispalveluiden tavoitavuuteen ja saavutettavuuteen, jotta ne ovat aidosti jokaisen maahanmuuttajan saatavilla. Suomalaisessa yhteiskunnassa pärjäämisen kannalta välttämättömän digiosaamisen kehittäminen tulisi aina olla osana onnistunutta kotoutumisprosessia.

Työntekijä- ja osaajapula on jo nyt suuri haaste yhteiskunnassamme, ja se tulee entisestään kasvamaan ikärakenteen takia. Emme tule toimeen ilman ulkomaalaista työvoimaa. Kielitaito koetaan monesti vieraskielisen rekrytoinnin esteeksi, ja toisaalta ulkomaalaisen työntekijän palkkaaminen koetaan ylipäänsä vaikeammaksi kuin suomalaisen. Työelämään integroitumista edistävää työtä tulee tehdä kaikissa kotoutumisprosessin osissa: osaamisen kartoittamisessa ja kartuttamisessa osana kotoutumista, maahanmuuttaneen palkkaamista helpottamalla ja tarjoamalla siihen tarvittavaa tukea työnantajalle, mahdollistamalla työnteko tai yrittäjyys mahdollisimman aikaisessa vaiheessa kotoutumista sekä vaikuttamalla asenteisiin ja ennakkoluuloihin.

Työmarkkinoita on uudistettava tavoilla, jotka kannustavat yrityksiä työllistämään. Myös Suomessa jo olevien ulkomaalaisten osaamista, kokemuksia ja tarinoita tulisi nostaa paremmin esiin sekä hyödyntää heidän osaamistaan tehokkaammin. Pk-yrityssektori tulee nähdä ketteränä ja innovatiivisena toimijana, joka pystyy tarjoamaan uudenlaisia ratkaisuja kotoutumisprosessin tueksi esimerkiksi kieliopetuksen ja digi-infrastruktuurin osalta.

Vastavuoroisesti yrityksissä tarvitaan osaajia sekä tukea kehittämiseen ja tutkimukseen.

2. Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät

Ulkomaalaistaustaisten yrittäjäinnokkuus on huomionarvoinen positiivinen tekijä, koska suhteessa kantaväestöön heidän työllistymisasteensa on huomionompi. Maahan muuttaneista suurempi osa on kuitenkin työikäisiä kuin kantasuomalaisista. Maahan muuttaneiden yrittäjien keskuudessa myös into työllistää ja kansainvälistyä on suurempaa. Maahan muuttaneiden yrittäjien liiketoimintaosaamisen kehittäminen vaatii kuitenkin erityistä panostusta, jotta yritysten tuottavuus ja elinkelpoisuus olisivat aidosti kestäväällä pohjalla työllistämiseen ja kansainvälistymiseen.

Verkostojen rakentaminen on olennaisessa roolissa työpaikan löytämisessä tai oman yritystoiminnan kehittämisessä. Näiden mahdollistaminen maahan muuttaneille olisi tärkeää huomioida osana kotouttamisprosessia ja työllistymistä. Verkostoitumisessa eri toimijoiden, kuten järjestöjen, huomiointi osana kokonaisuutta on tärkeää. Työelämän monimuotoisuutta tulisi nostaa esiin positiivisessa valossa, kuten miten se mahdollistaa yritysten kehittymistä tai uusia aluevaltauksia. Kansainväliset osaajat tulee nähdä kasvun ja kansainvälistymisen mahdollistajina yrityksissä ja laajemmin kuntien ja alueiden kilpailukyvyyn ja houkuttelevuuden kasvattajina.

3. Selonteon keskeiset ehdotukset

Selonteon keskeiset ehdotukset keskittyvät oikeisiin asioihin osoittaen erityistä tukea kotoutumisen alkuvaiheeseen sekä maahanmuuttajien tarpeisiin vastaamiseen peruspalveluiden ja yleisen koulutusjärjestelmän kehittämisen osalta. Positiivista oli myös erilaisen ohjauksen ja neuvonnan vahvistaminen riippumatta maahanmuuton perusteesta, elämäntilanteesta tai Suomessa asutusta ajasta. Tämä huomioi kattavasti maahanmuuttajien erilaiset tilanteet sekä mahdollisuudet integroitua osaksi suomalaista yhteiskuntaa.

4. Kotouttamispolitiikan yhteensovittaminen, valtavirtaistaminen ja seuranta

Ohjaus- ja neuvontapalveluiden yhdenmukaistaminen ja laatukriteerien käyttöönotto on erittäin kannatettavaa. Kotouttaminen ei voi myöskään olla erillistä muusta työvoimapolitiikasta, vaan kaikessa uudistamisessa ja toimissa tulee ottaa huomioon myös se, miten ne tukevat ja edistävät maahan muuttaneiden työllistymistä ja yritystoimintaa.

Kotoutumistoimijat muodostavat ekosysteemin, jossa verkostomaisuus ja yhteistyö on tärkeä osa toimintaa. Toimijoiden välistä yhteistyötä ja synergiaa tulee tukea ja edistää. Kotoutumistoimenpiteille tulee asettaa myös selkeät tavoitteet sekä toimenpiteet niihin pääsemiseksi.

5. Kotoutumisen käynnistyminen, tiedon ja ohjauksen saatavuus sekä kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Nopea kotoutumisen käynnistyminen on tärkeää, ja alkuvaiheen tehokas neuvonta ohjaa tarkoituksenmukaisten palvelujen piiriin. On sekä kotoutujan että ympäröivän yhteiskunnan etu, että maahan muuttanut saa oikea-aikaista tukea ja pääsee nopeasti syventämään integroitumistaan Suomeen esimerkiksi työn, yrittäjyyden tai koulutuksen kautta.

6. Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Maahanmuuttajien palvelupolkujen uudistaminen kotoutujan näkökulmasta purkaa integroitumisen pullonkauloja. Työllistymisen esteinä kotimaisten kielten puutteellinen osaaminen sekä koulutuksen ja työkokemuksen soveltumattomuus suomalaisille työmarkkinoille ovat taklattavissa esimerkiksi harjoittelujaksoilla, joiden kautta työhön riittävä kielitaito ja soveltuvuus työtehtäviin voidaan todentaa. Korkeakoulutettujen alityöllistyminen on resursien haaskausta. Osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen on laitettava resursseja heti maahan tultaessa tulijan koulutustasosta riippumatta.

Täydennyskoulutusmahdollisuuksia on laajennettava myös varsinaisen kotoutumisajan jälkeiselle ajalle. Muualla suoritettu ammattitutkinto pitäisi pystyä entistä laajemmin hyväksyttämään Suomessa esimerkiksi näyttötutkinnoilla sen sijaan, että ohjataan suorittamaan uutta tutkintoa. Oppisopimusmahdollisuuksia tuleekin laajentaa ja näyttötutkintoja lisätä. Englanninkieliset opinnot on tällä hetkellä rajattu kotoutumistukien ulkopuolelle, vaikka ne olisivat monelle nopein keino päästä uudessa kotimaassa oppimaan uutta ja kouluttautumaan lisää. Kotoutumiskoulutuksen suomen kielen opintojen vaatimuksesta tulisi joustaa ja tarkastella kokonaisuutta kotoutujan kannalta. Samalla tulee tietoisesti satsata oppilaitosmaailman monimuotoisuuteen, opettajien diversiteettiin ja osaamiseen kohdata eri taustasta tulevia ihmisiä.

Kansainvälisten osaajien kokemuksia suomalaisesta työmarkkinasta on hyvä nostaa esiin ja ottaa mukaan päätöksentekoon, jotta Suomesta tulisi houkuttelevampi paikka työskennellä ja yrittää.

7. Kumppanuuksien ja järjestöjen roolin vahvistaminen

Kotoutusekosysteemin toimijoiden tiiviimpi yhteistyö luo mahdollisuuden synergialle, parviällylle sekä tiedon ja osaamisen tehokkaammalle hyödyntämiselle.

Eri tahojen toiminta pyörii vahvasti hankerahoituksella, mikä vaikeuttaa palvelujen pitkäjänteistä suunnittelua. Pätkittäiset, lyhytjänteiset hankkeet tekevät kotoutuskentän toiminnasta paitsi ajallisesti, myös alueellisesti pirstaleista. Järjestöjen vaikuttavuus voisikin hyötyä hankkeiden voimien ja rahoitusten yhdistämisestä.

8. Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

Maahan muuttaneille suunnatut palvelut tulee mitoittaa vastaamaan tämän päivän ja tulevaisuuden tarpeita, kun maahanmuuttajien määrä Suomessa on kasvanut ja kasvaa edelleen.

Yrittäjyydellä voidaan nähdä erittäin suuri rooli yhteiskuntaan integroimisessa. Työllistyminen voi olla maahan muuttaneelle haastavaa, jolloin yrittäjyys tarjoaa vaihtoehdon itsensä työllistämiseen. Yrittämisen pitäisi kuitenkin olla myös kannattavaa, kestävää ja vastuullista. Tuki ja osaamisen kehittäminen tulee pitää mukana koko kotoutumisprosessin ajan. Maahan muuttaneiden yrittäjyyden tukemiseen tulee varata vakaat resurssit.

Työnteko tai yrittäjyys tulee mahdollistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa kotoutumisprosessia. Tässä tärkeitä työkaluja ovat työssäoppiminen ja työn kautta saavutettava kielitaito ja osaaminen. Maahan muuttaneen yrittäjyyden esteitä tulee purkaa määrätietoisesti.

Kotoutumistoimijat tulee mieltää yhä vahvemmin ekosysteemiksi. Toimijat tekevät nykyisellään paljon paitsi rinnakkaista, myös päällekkäistä työtä. Koko kentän osaamista tulee hyödyntää nykyistä enemmän ja vähentää kotouttamisen pirstaloituneisuutta alueiden välillä ja rahoituksellisista syistä.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Sari Laitinen
verkostopäällikkö

Marja Silvolahti
verkostokoordinaattori